

MAROSFŐI ENIKŐ

"Petru Maior" University of Târgu-Mureș

AUGUSTIN BUZURA – RELATED TO HUNGARIAN WRITERS

Abstract: The contemporaneous novels for the most of the readers are ambiguous, hard to understand. While reading and at to the end of the book should be taken into account that modern literature is a literature that speaks to as between the lines, is an emotional literature having as source the life experience of the writer. The novelist processes the subjects of small and large human tragedies. He shows us people fallen, fallible, weak, and miserable, their harmful defects and problems creep in the heart of the reader and they are loved, admired. The contemporaneous novelist is strongly criticized, the critic saying that his characters are hysterical, bizarre. In my work I will show some common point of view of Transylvanian writers, novelists by analyzing the work of Augustin Buzura from the Romanian side and showing parallelism with Hungarian novelists.

Keywords: contemporaneous, literature, common point of view, Transylvanian, parallelism.

S-a scris mult despre Augustin Buzura, fiind unul dintre cei mai însemnați prozatori al modernității, un deschizător de drumuri în ceea ce privește temele, motivele, tehnicile operelor contemporaneității.

Proza lui, ca și a celorlaltor prozatori contemporani se caracterizează prin orientarea spre eul prozaic, subiectivitate, scriitura la persoana I, multiplicarea și relativizarea perspectivei, dizolvarea ideii de tip din clasicism și din realism în favoarea ideii de individualitate. Ca tehnici de compoziție, se poate observa fluxul conștiinței, memoria involuntară, anularea omniscienței și a ubicuității, introducerea personajului-reflector, a naratorului-personaj, autenticitate. Subiectul nu se mai construiește gradat, pe firul cronologic, iar personajele sunt surprinse într-un moment al devenirii lor fără a li se construi un trecut anume sau o genealogie amănunțită. Structura și compoziția sunt, de asemenea, lipsite de reguli, iar subiectul și mai ales momentele subiectului aproape că nu există.

Primul roman al lui Augustin Buzura, „Absenții”, apărut în 1970, publicat și în Ungaria, Rusia, Slovenia, Polonia, este un roman psihologic, ca protagonist având un medic psiholog, Mihai Bogdan, un medic autoanalist, lucid, un personaj care poate fi considerat alterego-ul autorului, Augustin Buzura fiind el însuși psiholog de profesie. Tânărul medic se zbate cu sine și cu anturajul său, nevrând și neputând accepta nedreptățile sistemului. Din această cauză ajunge într-un impas și prin tehnica fluxului-conștiinței, utilizând monologul interior, autorul ne conduce dealungul meditației protagonistului despre copilăria lui traumatizată, moartea părinților, moartea misterioasă a Magdalenei, îmbinând amintirile cu gândurile prezentului dificil, gânduri despre prietenie, despre trădare, frică, întrebări fără răspuns, vedeniile lui și angoasa așteptării. „Așadar, ..., în așteptarea nimicului neprevăzut care să-mi facă mai puțin nesuferită seara, nu-mi rămânea decât să mă gândesc totuși la ceva, ..., în afara pasiunii mele bolnăvicioase de a căuta dincolo de cuvinte, de faptele mele și de adevărurile descoperite. ..., amintindu-mi de umbre, știindu-i pe cei trei acolo, în poziții de penibilă așteptare, mă decisei să mențin echilibrul și distanța dintre mine și ei.”¹

¹ Augustin Buzura, *Absenții*, Editura Dacia, Cluj, 1970, pg. 78.

Romanul ne apare ca o confesiune, parcă o polemică cu sine însuși. Autoanaliza pornește ca o dorință de frânare a memoriei, „deși mă străduiesc cu încăpățănare să-mi reprim memoria, să nu mai știu nimic, dar absolut nimic”² paralel cu dorința de a răzbuna prezentul ingrât, plin de eșecuri. Aceste poluri intensifică incapacitatea sau greutatea cititorului de a înțelege personajul, intensifică ambiguitatea lui în fața cititorilor. Zădărnicia ființei umane în viziunea personajului sunt identice cu eșecul, ratarea și moartea psihică. Doctorul Bogdan înregistrează atât în viața personală cât și în cea profesională eșecuri și înfrângeri, lucru pe care încearcă să-l explice ereditar, gândindu-se la tatăl său: „Tata! Uneori aproape că-i port pică. N-a știut să fie mai parșiv, să-mi dea și mie un cromozom de folos”³.

Aceeași temă, a inadapării, a năzuinței de a se realiza, a căutării sensului, rostului vieții și a existenței ființei identificăm și la prozatorul ardelean Bálint Tibor, care în culegerea de nuvele „Csendes utca” cu tact deosebit descrie lupta interioară a personajelor și în acelaș timp viața suburbiei din Cluj. Ne arată oameni decăzuți, failibili, slabi, mizerabili, care cu toate defectele și problemele lor se strecoară în inima cititorului și se fac iubiți, admirați. Dar, ca și Augustin Buzura, și lui li s-au făcut observații critice, au fost exprimate rezerve în privința operelor, critica afirmând că personajele lui sunt isterice, bizare, era criticat pentru lipsa acțiunii concrete în operă, afirmând că tema operei lui este periferică. Unul dintre personajele feminine ale nuvelilor, Ilus, („Az elvarázsolt lány”) ia atât de în serios principiul că baza societății este munca, încât nu este dispusă să se mute într-o locuință primitivă gata mobilată, pentru că nu ea a făcut acel mobilier. Confruntarea neîntreruptă a personajelor cu sine era ceva necunoscut în proza acelor vremuri.

Personajele până în modernism erau foarte bine conturate, simple, ușor de înțelese, iar începând din anii 1920 apare în prim plan preocuparea autorului față de existența concretă a individului și a problemelor ce rezultă din subiectivitatea și conștiința de sine a omului. Lucru greu de acceptat și înțeles de critică și de cititori.

În romanul „Fețele tăcerii”, personajul Dan Toma devine treptat judecătorul propriei ființe. Așa cum judecă faptele altora, așa se judecă și pe sine. „Am o singură consolare, adică două: am fost tânăr, mai proaspăt la minte, și *atunci* n-am regretat nimic, n-am pus o singură dată la îndoială justetea cauzei pentru care luptam. ... Mă întreb, așadar, și eu: e drept să regret azi ce n-am regretat atunci? Cred că în clipa asta judec mai greu ... Mă întreb câteodată așa, din senin, și poate că tu vei reuși să-mi explici, ce nevoie aș mai avea de viață? Care ar fi rostul ei? ... Ca să judec și să rejudec ce mi s-a părut odată bine?”⁴

Din această cauză putem aprecia acest roman ca un roman al formării, un bildungsroman, asemănător operei lui Szabó Gyula, „Gondos atyafiság”. În ambele opere se poate observa evoluția personajelor, atașamentul lor față de familie, de neam și zbaterea lor pentru atingerea unui ideal, luptând cu sine, pentru că sunt inadaptați, vulnerabili și nesiguri. Atât autorul român cât și cel maghiar utilizează hiperbola pentru a accentua dramele personajelor, în intenția de a evidenția vulnerabilitatea lor. Din această intenție se naște o exagerare involuntară, utilizarea frecventă a metaforelor, a celor din semantica sensibilității. Eroii acestor scrieri sunt exemplul perfect pentru a vedea cum este soarta omului comun distrus de politic.

Tehnicile narrative, compoziționale ale romanului „Fețele tăcerii”, asumarea istoriei și memoria voluntară sau involuntară se regăsesc și în celelalte opere ale lui Augustin Buzura, fiind tehnici centrale în epica modernă. Evenimentele din timpul colectivizării, evenimente deseori tragice sunt prezente ca motiv și la alți scriitori moderniști, atât români cât și maghiari. Este prezent și în trilogia „Gondos atyafiság”, primul roman, care s-a ridicat

² Augustin Buzura, *op. cit.*, pg. 7.

³ Augustin Buzura, *op. cit.*, pg. 242.

⁴ Augustin Buzura, *Fețele tăcerii*, Editura Curtea Veche Publishing, București, 2011, vol. I, pg. 85.

împotriva imaginii schematice a satului maghiar din România, unde cele două familii se luptă pentru păstrarea pământului, a averii strămoșești. Este un roman social despre colectivizare. În acelaș timp, există asemănarea cu romanele lui Buzura, din punct de vedere social-psihologic, dat fiind că, una dintre familii este pro iar cealaltă contra colectivizării, apare intriga în familie, incertitudinea socială și psihică, prezentate nu numai prin acțiunea romanului ci și prin monologul interior al personajelor și prin personajele-reflector. Găsim și asemănare între cele două romane este privindu-le din perspectiva evoluției personajelor. Romanul lui Buzura este o confesiune fără acțiune în care relatarea aceluiași fapt este descrisă din două perspective: perspectiva activistului de partid și un fost adversar al lui. În romanul lui Szabó Gyula liderii celor două familii sunt tot așa adversari ca și eroii din „Fetele tăcerii”.

Al treilea roman al lui Buzura, „Orgolii” se pare o continuare al primului roman, dar numai din punct de vedere al socialului, adică privind locul desfășurării acțiunii, luând în considerare că o parte considerabilă din acțiunea celor două romane se desfășoară într-o instituție și în casa protagonistului, în amândouă romanele majoritatea personajelor sunt intelectuali, doctori, cercetători și în ambele opere tema centrală este lupta ființei cu sine și cu împrejurările care îl trădează, îl deformează, îl pervertesc. Protagonistii ambelor romane aspiră spre liniște și împăcare interioară și se zbat cu întrebări la care nu primesc răspuns. Doctorul Ion Cristian „se simte încorsetat, amenințat și asediat din toate părțile și reacționează ca un ins asediat: pentru a rezista, se organizează ca o redută. E prins într-o țesătură complicată de relații și de determinări. De aceea, e când ofensiv, când retractil. ... El oscilează între teama de a nu fi învins și mândria de a nu fi întotdeauna învingător.”⁵ Așa le găsim și în opera scriitorului maghiar Szabó Gyula personajele, care parcurg și ele un traseu de formare. „Pe lângă procedeele epice clasice, ocupă teren cu ce în ce mai mare acelea, care oferă posibilitatea de a reda astfel imaginea personajelor. Sunt cazuri, când scriitorul păstrează ca ramă o acțiune clasică, dar o umple cu conținut dictat de confesiune.”⁶

Szabó Gyula niciodată nu a căutat să fie pe placul regimului, recunoștința a așteptat-o de la cititorii lui, iar munca lui l-a consacrat ca pe unul dintre cei mai fideli și cei mai realiști cronicari ai vieții și psihologiei săteanului ardelean. Ca un reper al existențialismului, se găsește în romanele revolta personajului, revoltă care împânzește aproape toate valorile omenești, prietenia, familia, individul, sentimentele ca teama, dreptatea, supunerea sau învingerea, fapt care este o caracteristică a romanului modern.

Revenind la romanul lui Augustin Buzura, acest roman are ca temă confruntarea între păstrarea valorilor și agresivitatea primară a spiritului și tema morții psihice. „Orgolii” este romanul luptei dintre spiritualitate și bestialitate, dintre perversitate și rațiune, dintre personalitate și lichele, dintre ipocriși și cinștiți. În acest roman avem pentru prima dată un personaj fără biografie, fără memorie, fără identitate. Este un cineva care ne apare doar prin textele, scrisorile, notele informative scrise conștientios după orice eveniment oricât de neînsemnat ar fi acela. Protagonistul Ion Cristian, medic, cercetător, devine treptat o victimă dat fiind că operează un rănit, fără a ține cont de aspirațiile politice ale acestuia. El fiind doctor, are obligația de a vindeca, iar acest fapt nu-l disculpă în fața autorităților. Deși este descris ca fiind un individ cu o vocație etică tranșantă, Cristian nu este și un personaj idealizat de scriitor. Stările de confuzie și de dramă pe care le trăiește acesta nu îi dau curaj să urmeze adevărul absolut așa cum își dorește. „Și eu care voisem să urlu pur și simplu, îmi amintesc precis asta, eu doream să țip, să mă dezagreg, poate că niciodată nu fusesem mai umilit în

⁵ Ion Simuț, *Romanul conștiinței etice*, prefață la romanul lui Augustin Buzura, *Orgolii*, Editura Art, București, 2008, pg. 9.

⁶ Dávid Gyula, *A román próza új erővonalai*, Korunk, 1968, Nr. 10.

„A klasszikus epikai eljárások mellett egyre nagyobb teret foglalnak el azok, melyet lehetőségét kínálnak a hősök arculatának ilyenfajta visszaadására. Van, amikor az író megőriz egy klasszikus cselekmény-keretet, de azt belsőleg az önvallomás szabta tartalommal tölti ki.” (trad. ns)

proprii mei ochi decât atunci...”⁷ recunoaște însuși doctorul. Regăsim problematica singurătății, a căutării, a eliberării și în opera lui Szabó Gyula „Húgom, Zsuzsika” despre care critica literară afirmă că „În contra multitudinii afective pe alocuri a romanului, este o mărturie scriitoricească împotriva renunțării la sine și pentru păstrarea dorinței ce ne propulsează către ideal și este totodată conștientizarea acelei singurătăți tragice la care este condamnat cel care, luptând neîncetat cu viața de zi cu zi și cu conformismul, se angajează pentru atingerea perfecțiunii.”⁸ Protagonista romanului este Finta Etelka, o femeie de numai 132 cm înaltă, care i-a povestit viața ei, o viață trăită mai ales sentimental, având în vedere handicapul ei fizic cauzat de fractura coloanei vertebrale la numai 6 ani. Romanul „Húgom, Zsuzsika” vorbește chiar despre acest lucru: visele fără speranță ale unei fetițe și despre soarta unei femei, soartă neobișnuită și deosebită. Soția romancierului Szabó Gyula s-a întâlnit cu Etelka în spitalul din Târgu-Mureș și i-a relatat soțului povestea femeii, iar el a recunoscut imediat statutul de protagonist al unui roman al lui Etelka. Pentru că viața de multe ori ne dă morală mai grea decât fantezia, în roman există numai atâta ficțiune cât este necesar pentru a sublinia povara și greutatea realității.

Un paralelism se poate observa și între operele scriitorului Nagy István, care datorită convingerilor lui politice este arestat în perioada interbelică și închis la Jilava, Doftana și Caracal, scriitor oarecum uitat de masa cititorilor atât români cât și maghiari, și cele ale lui Augustin Buzura. Tema conștiinței, a evoluției interioare, a degradării personalității în fața politicului este prezentă în romanele amândurora. Romanele scriitorului maghiar păstrează cu valoare documentară viața suburbiei, a omului muncitor în fabrică. După căderea regimului, s-au reluat, s-au reînșuflețit operele lui și cititorii l-au „regăsit” pe Nagy István. Criticul literar Gaál Gábor, în anul 1932, îl prezenta în revista Korunk, ca deschizător de drumuri al romanului realist în Ardeal.

Prezentarea sărăciei este pe planul al doilea în romanele și nuvelele sociale ale lui Nagy István, („Boldog utcán túl”, „Kilincselök”, „Sáncalja”) personajele sunt punctele importante, pe primul plan este încercarea de a înfățișa sensibilitatea lor, modul lor de gândire, umanitatea lor, caracterul lor. Cadrul acțiunii, naționalizarea forțată, fabrica este neînsemnat și la el, importantă este reprezentarea omului, a tipologiei revoluționare a secolului. Eroii lui sunt un director de fabrică, un secretar de partid, muncitori și intelectuali. Critica, mai târziu, i-a reproșat că personajele lui nici nu au viață privată, că totul se învâрте în jurul muncii, a colectivității. Și asta și era intenția scriitorului, să ne facă să credem că singurul scop al vieții acestor oameni este realizarea prin muncă și că prin această realizare se atinge și fericirea privată. „Lumea prozei lui Nagy István, din punct de vedere tematic, este delimitat: povestește cu consecvență încăpățânată, în stil puritan, sec, dur multitudinea de variante a sărăciei și a vulnerabilității. Este realist în toată firea, care numai despre acel lucru poate srie adevărat, pe care-l cunoaște, deci despre acea lume în care s-a născut: despre sărăcia suburbiei, despre viața muncitorimii. Suburbia lui Nagy István, lumea de pe Sáncalja azi se aseamănă cu descrierea etnografică a unor ținuturi depărtate, acea lume materială a sărăciei, ritmul ei de viață, principiul ei de funcționare, pe care el ne arată cu precizie microrealistă, azi este numai ceva exotic. Nu pentru că sărăcia între timp ar fi dispărut, numai că are altă realitate materială, ocupă alt loc în societate. Se poate ca numai modul de a trăi

⁷ Augustin Buzura, *Orgolii*, Editura Art, București, 2008.

⁸ ****A magyar irodalom története*, Vol. IV., Editura Akadémiai kiadó, Budapesta, 1982.

„A regény helyenként túltengő érzelmessége ellenére az önfeladás ellen, az eszményi felé hajtó vágy megőrzése melletti írói tanúságtétel, s egyben annak a tragikus magánynak a tudatosítása, melyre a hétköznapokkal, a konformizmussal szakadatlanul megütköző teljességigény ítéli vállalóját.” (trad. ns)

psihic faptul de a fi vulnerabil în sărăcie și atitudinea lumii exterioare nu s-au schimbat radical.”⁹

O altă tehnică narativ-compozițională, în romanele lui Buzura este monologul interior. În fiecare dintre romanele lui este prezent acest tip de monolog, ca o confesiune a personajului, ca o căutare a răspunsurilor la întrebări fără răspuns, la probleme reale sau imaginare, ca o zbatere între real și imaginar. Monologul interior ne dezvăluie personaje care sunt victime ale nereușitei și complexelor proprii, care se zbat cu compromisuri, dorința de confort social, mărturiile ale inactivității intelectuale, încercări ale regăsirii sinelui.

Toate cele opt romane ale lui Augustin Buzura, conțin acest motiv, în fiecare roman prezentându-se ca o modalitate de a da posibilitate cititorului să caracterizeze personajul în felul lui propriu, fără intervenția autorului. Acest lucru, de altfel, este și o caracteristică a romanului modern, faptul că autorul nu este omniprezent și omniștient, el fiind mai degrabă un personaj-reflector, care nu dă verdicte, nu caracterizează, nu decide ci întreabă și lasă întrebările deschise.

Romanul care poate a creat cele mai mari controverse, „Drumul cenușii” este o puternică critică socială, având în vedere tema și împrejurările reale pe care s-a bazat acțiunea, un moment întunecat al istoriei Văii Jiului și a minerilor, care s-au revoltat împotriva regimului. Acțiune amplă sau porprieu-zisă nici în acest roman nu există, este vorba despre „moartea psihică” a ființei. Acest concept este prima dată definită chiar de autor într-o tabletă („A fi tu însuși”) din 1977 astfel: „moartea psihică, adică imposibilitatea omului de a fi el însuși, de a se manifesta conform convingerilor sale”. Regăsim și în acest roman realitățile despre întoarcerea pe dos a adevărului, cum iese la iveală din relatarea lui Theodor Antim privind nenorocirea Elenei Filipescu. Această operă are importanță nu numai din punct de vedere stilistic ci și din punct de vedere istoric. Este interesant modul de exprimare a lui Buzura, care se învârte continuu în jurul temei grevei dar se exprimă într-un mod din care nici cei din Securitate nu au putut aprecia cu siguranță că despre acel „simpozion” (după cum o numeau minerii, evenimentul) este vorba. Iar din punct de vedere istoric, romanul este o zugrăvire greu descifrabilă dar fidelă a situației țării în acele vremuri, a bătăilor, a vieții extrem de grele a țăranilor, a sărăciei, a abuzurilor, a cenzurării libertății, a deturnării și diminuării personalității.

Un exemplu pentru mentalitatea de pe vremurile comunismului expusă în roman, care ne apare chiar la începutul istorisirii, „Prima lege a supraviețuirii: să nu gândești; iar dacă totuși nu te poți abține, atunci obișnuiește-te să taci; și dacă ți-e imposibil să taci, nu-ți mai rămâne decât ultima șansă, să spui invers decât ai gândit!”¹⁰, exemplifică foarte bine modul de a gândi a scriitorului, ne spune cum trebuie citit romanul, ne spune că nu ceea ce este scris prin litere este esența, ci ceea ce se găsește printre rânduri, lucrurile subînțelese, sugerate subtil, cu tact scriitoricesc aproape de neîntrecut.

O scriitoare ardeleană, Kozma Mária, personalitate marcantă a scenei literare ardelenesti, declara într-un interviu dat ziarului Új Kelet că „dacă Ceaușescu nu ar fi avut

⁹ Vallasek Júlia, *Nagy István: példázat, konstrukció, retorika*, Revista Korunk, 2004, februarie.

„A Nagy István-i prózavilág tematikailag behatórolt: a szegénység és kiszolgáltatottság megannyi változatát meséli konok következetességgel, puritán, száraz-kemény stílusban. Vérbeli realista, aki igazán csak arról tud írni, amit ismer, tehát arról a világról, amelybe beleszületett: a külváros szegénységéről, a gyári munkásság életéről. Nagy István külvárosa, sáncalji világa ma távoli vidékek etnográfiai leírásához hasonlít, a nyomornak az a tárgyi világa, életritmusa, működési elve, amit ő mikrorealista precizitással ábrázol, mára egzotikum. Nem mintha a szegénység időközben megszűnt volna, csak más tárgyi világgal rendelkezik, más a társadalomban elfoglalt helye. Talán csak a szegénységben való kiszolgáltatottság pszichikai megélésének módja és a külvilág viszonyulása nem változott gyökeresen...”(trad. ns)

¹⁰ Augustin Buzura, *Drumul cenușii*, Editura Cartea Românească, București, 1988, pg. 8.

ideea ca un om nu poate avea două diplome, atunci eu acum aş fi şi psiholog.”¹¹ Această pornire, orientare spre psihologie se arată în operele ei, autoarea scriind romane, nuvele, povestiri cu personaje zugrăvite prin prisma psihologicului şi a istoriei. Volumul de patru nuvele „Idővállató” („Vészhalom”, „Ecce Mária”, „Az éjnek némely óráiban”, „A kollégium udvarán”) din punct de vedere ale personajelor se aseamănă cu eroii scriitorului român, dat fiind că, prelucrează istoria din punct de vedere al evoluţiei psihologice a eroilor, ne vorbesc despre comportamente, obiceiuri, ereditare. Prin împânzirea trecutului cu prezentul, cu evocarea evenimentelor din punct de vedere sociologic, autoarea Kozma Mária solicită cititorul la retrăirea dinamicii şi motivelor istoriei. Kozma Mária în scrierile ei arată cititorilor suferinţa atimpurie a fiinţei, soarta omului împrejmuat cu temeri, probleme, întrebări chinuitoare. Scriitoarea construieşte o simetrie interesantă, atractivă şi eficace între sociografia realistă şi reprezentarea sufletului, privind adânc în interiorul eului. În această privinţă, simetria între ea şi Augustin Buzura este evidentă tuturor cititorilor care s-au familiarizat cu operele amândurora. În romanul ei de două volume „A jóság síró vágya”, apărut în 1994, autoarea ne vorbeşte despre viaţa chiar înainte şi după schimbarea regimului comunist. Pornind de la tematica romanului, într-un interviu dat lui Komoróczy György pentru revista Székely Útkereső, autoarea spunea „E sigur că în această perioadă am făcut multe observaţii şi autoobservaţii psihologice. Era un experiment util. Şi, locul meu de pândă neobservabil se situa destul de înalt pentru a vedea multitudinea modurilor de a conduce şi conducători, să observ metodele şi malformările de personalitate de multe ori apărute în numai câteva ceasuri.”¹² (Kozma Mária era directoarea Bibliotecii Judeţene Harghita) Prelucrând această experienţă, scriitoarea ne oferă eroi care au vrut să răstoarne dictatura, dar numai de tăgadă erau capabili. Puterea lor, rezistenţa lor emoţională, psihică s-a absorbit de efortul de a supravieţui şi s-au eliminat din ei virtuţi cum ar fi curiozitatea, dorinţa de învăţare, polemizarea calmă şi ascultarea sau acceptarea părerilor altora. Primul volum „Borsosméz” ne arată imaginea sumbră a ultimii ani al regimului Ceauşescu, ne arată abuzurile puterii, inumanitatea apăsătoare a instituţiei, iar volumul al doilea, „Sorskerék”, urmăreşte soarta aceloraşi oameni după schimbările din 1989. Şi iese la iveală adevărul, că firea adevărată al omului nu prea se schimbă.

Asemănări între temele şi motivele scriitorului român din Ardeal, Augustin Buzura, şi scriitorii maghiari din Ardeal, Szabó Gyula, Bálint Tibor, Nagy István, Kozma Mária, se regăsesc şi în celelalte opere ale lor şi din alte perspective. Descrierea satelor, al oraşelor, a topografiei, fie el un topos fictiv, apare la fiecare autor şi la fiecare foarte fidel de realitate, într-un fel cu valoare monografică. Viaţa oamenilor de zi cu zi este şi ea prezentă şi descrisă cu mare originalitate şi totuşi fidelă realităţii, pentru că, după cum spunea autoarea maghiară: „Imaginaţia omului creator funcţionează ca un pod între cele două maluri ale unui râu. Pe un mal este realitatea, pe celălalt ficţiunea şi pe podul care leagă malurile umblă creatorul.”¹³

Istoria, comunismul, suprimarea, teroarea psihică, decăderea psihică sau morală, lupta pentru supravieţuire, menţinerea sau regăsirea echilibrului interior, fricile, întrebările sunt idei obsedante în proza lui Augustin Buzura şi apar pretutindeni în romane şi ne dezvăluie un

¹¹ „Ha Ceauşescu nem találta volna ki, hogy egy embernek nem lehet két diplomája, akkor én most pszichológus is lennék.” (trad. ns).

¹² Kozma Mária întrebată de Komoróczy György, *Beszélgetések kortárs magyar írókkal*, Revista Székely Útkereső, 1994, Nr. 4-5-6, pg. 3.

„Az biztos, hogy ez az idő alatt sok érdekes lélektani megfigyelést és önmegfigyelést tettem. Hasznos kísérlet volt. Aztán meg észrevétlen leshelyem elég magas volt ahhoz, hogy rálássak sok féle vezetésre és vezetőre, megfigyeljem a módszereket és a sokszor szinte órák alatt bekövetkező személyiségtorzulásokat.” (trad. ns).

¹³ Kozma Mária întrebată de Jánossy Alíz, *A folyó két partján*, Revista Új kelet, 2009, aprilie 27.

„Az alkotó ember képzelete úgy működik, mint egy folyó két partja közt átívelő híd. A folyó egyik partján van a valóság, a másikon a képzelet, az összekötő hídon pedig oda-vissza közlekedik az alkotó.” (trad. ns).

„ceva” care distruge ființa, o aruncă în nesiguranță, în îndoială: „...aveam sentimentul că suntem urmăriți, că un ochi ironic ne supraveghează mișcările”, „...frica de mine însumi, de ea, de acel necunoscut ochi simțit pretutindeni care mă obligă să-mi cenzurez mișcările.”¹⁴

Romanele contemporane pentru cei mai mulți cititori sunt ambigue, greu de inteligibile. În timpul lecturii și până la terminarea cărții trebuie ținut seama, că literatura modernă, contemporană este o literatură care ne vorbește între rânduri, subtil, cu multe încărcături emoționale, având ca sursă experiența de viață al autorului, istorie „spusă pe șleau”, realitatea cotidiană.

Bibliografie

Akadémiai kiadó 1982: ****A magyar irodalom története*, Vol. IV., Budapesta, Editura Akadémiai kiadó .

Ștefănescu 2004: Ștefănescu Alex., *La o nouă lectură- Augustin Buzura* (II), Revista România Literară, 2004, Nr. 32, 33.

Buzura 1970: Buzura Augustin, *Absenții*, Cluj, Editura Dacia.

Buzura 1988: Buzura Augustin, *Drumul cenușii*, București, Editura Cartea Românească.

Buzura 2011: Buzura Augustin, *Fețele tăcerii*, București, Editura Curtea Veche Publishing, vol. I, II.

Buzura 2008: Buzura Augustin, *Orgolii*, București, Editura Art.

Dávid 1968: Dávid Gyula, *A román próza új erővonalai*, Korunk, 1968, Nr. 10.

Dimiseanu 1978: Gabriel Dimiseanu, *Opinii literare*, București, Editura Cartea Românească.

Holban 2013: Ioan Holban, *Utopia omului perfectibil și antiutopia omului finit*, „Convorbiri Literare” 2013, aprilie

Jánossy 2009: Jánossy Alíz, *A folyó két partján*, „Új kelet” 2009, aprilie 27

Komoróczy 1994: Komoróczy György, *Beszélgetések kortárs magyar írókkal*, „Székely Útkereső” 1994, Nr. 4-5-6,

Pruteanu 1986: George Pruteanu, *Doar materia cenușie*, „Convorbiri Literare” 1986, iunie, Nr. 6.

Simuț 2008: Ion Simuț, *Romanul conștiinței etice*, prefață la romanul lui Augustin Buzura, *Orgolii*, București, Editura Art.

Simuț 2001: Ion Simuț, *Augustin Buzura (monografie)*, Brasov, Editura Aula, Colectia „Canon”.

Vallasek 2004: Vallasek Júlia, *Nagy István: példázat, konstrukció, retorika*, „Korunk” 2004, februarie

¹⁴ Augustin Buzura, *Drumul cenușii*, Editura Cartea Românească, București, 1988, pg. 324, 338.